

Forskningsstof i massemedierne

– *hvilke funktioner?*

Bente Kristiansen

ph.d og skrivekonsulent

Bente Kristiansen er ph.d. og skrivekonsulent. Efter flere års arbejde med forskningskommunikation, bl.a. som redaktør af Humaniora, et tidsskrift om humanistisk forskning, udgivet af Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation, skrev hun ph.d.-afhandling om forskningskommunikation i massemedierne. I dag er hun ansat som skrivekonsulent ved Akademisk Skrivecenter, Det humanistiske Fakultet, Københavns Universitet.

Abstract

Det er stor politisk interesse for, at forskere skal deltage mere i den massemedierede kommunikation om forskning. Artiklen gør rede for en analyse af den massemedierede kommunikation om PISA 2003 og relaterer denne analyse til offentlighedsformer og demokratiforståelser. På den baggrund diskuterer artiklen funktionen af forskningsbaseret viden i offentligheden.

Der er en stigende politisk interesse for forskningskommunikation. Det kan bl.a. ses i Universitetslovens krav om forskeres deltagelse i den offentlige debat. Når universitetsloven stiller krav om, at forskere skal kommunikere

i offentligheden og deltage i den offentlige debat, er det ikke bare en arbejdsmæssig forpligtelse for forskere; det er også en forpligtelse i forhold til offentlighed og demokrati.

I denne artikel diskuteres en konkret mediedækning af en forskningsrapport derfor ud fra en offentlighedsteoretisk og en demokratiteoretisk vinkel. Den konkrete case er en undersøgelse af, hvordan medierne har dækket PISA-undersøgelsen 2003 af den danske folkeskole. Undersøgelsen bygger både på en kvantitativ indholdsanalyse og på en kvalitativ analyse. I den kvantitative indholdsanalyse er det undersøgt, hvilke temaer der dominerer i mediedækningen, og hvilke stemmer der kommer til orde. I den kvalitative analyse er undersøgt, hvilke forståelsesrammer medierne præsenterer PISA inden for. Casen sættes i forhold til nyere forståelser af offentlighedsbegrebet, som fremført af bl.a. den amerikanske medieforsker Michael Schudson og i dansk sammenhæng af Anker Brink Lund i forbindelse med forskningsprogrammet MODINET. På den baggrund diskuteres artiklen, hvilke funktioner forskningsbaseret viden kan have i en massemedieret offentlighed, og hvordan kravet om forskeres deltagelse i den offentlige debat kan bidrage til en læringsorienteret deliberativ offentlig debat.

Forskning i forskningskommunikation

Det øgede politiske pres på forskere for at deltage i den offentlige debat rejser ikke bare forskningspolitiske spørgsmål. Det rejser også forskningsmæssige spørgsmål om, hvilke funktioner og betydninger kommunikation om forskning har i en massemedieret sammenhæng.

Forskningen vedrørende forskningsstof i massemedierne peger her på forskellige problemstillinger. En af de tidlige undersøgelser er Weiss og Singer (1988). De undersøgte, hvordan forskelle mellem videnskabelige normer for viden og journalistiske normer for viden og sproglige udtryk betød tab af en række præciseringer. Det videnskabelige stof bliver underlagt de journalistiske normer med de tab af videnskabelighed, som det medfører. En senere undersøgelse af Dorothy Nelkin (1995) peger på, at forskningsstoffet i massemedierne snarere får karakter af lovprisning af forskningen end af oplysning om forskningen. Medierne sælger forskning i stedet for at oplyse om den eller sætte den til debat. Også andre forskere, bl.a. Lewenstein (1992), har peget på, at kommunikation om forskning i offentligheden primært sigter mod at vinde folkelig accept af forskningen. Det er blevet påvist, hvordan bestemte journalistiske stereotype formuleringer i omtale af forskningsstof er med til at lovprise forskningen og markere den som en særlig objektiv og svært uopnåelig viden og dermed øge afstanden mellem forskning og befolkningen (Hornmoen, 2003).

Ønsket om at vinde større accept af forskningen er da også et klart politisk mål i dag, hvilket bl.a. ses i rapporten "Forsk og fortæl" fra regeringens tænketank for forståelse af forskning (Videnskabsministeriet, 2004). Og det har været et veldefineret politisk mål siden 2. Verdenskrig, hvor begrebet "Public Understanding of Science" vandt indpas, både som en erklæret politisk målsætning og som et forskningsfelt (Aagaard & Mejlgaard, 2003). Som forskningsfelt bevægede PUS sig fra et fokus på den kognitive forståelse til et fokus på holdninger til forskning, fx i forbindelse med risici ved forskning. Fokus er nu i højere grad på forskellige former for inddragelse og aktiv deltagelse (Aagaard & Mejlgaard, 2003; Bertilsson & Elam, 2003).

Dele af forskningen i massemedieret forskningskommunikation forholder sig til demokratiske problemstillinger. Blandt de tidlige undersøgelser, fx Weiss og Singer samt Nelkin, peges fx på oplysningsaspektet. Nelkin lægger vægt på, at viden om forskning og teknologi er nødvendige forudsætninger for demokratisk deltagelse. For hende er det i lyset af det demokratiske behov for pålidelig viden om forskning og teknologi, at den ukritiske og lovprisende journalistiske behandling af forskningsstoffet bliver et problem.

Den senere forskning i forskningskommunikation i medierne fokuserer mindre på oplysningsværdien i den journalistiske behandling, og mere på de forudsætninger for offentlig samtale om forskning, som den journalistiske behandling giver mulighed for. Fx Gitte Meyer (2005) der netop insisterer på, at det er muligt at have en offentlig fornuftig samtale om forskning. I et af bidragene til den danske Magtudredning undersøges forskeres repræsentation i medierne (Albæk, Christiansen & Tøgeby, 2002). Her peges også på demokratiske problemer. Undersøgelsen viser bl.a., at specielt den samfundsvidenskabelige forskning kommer mere og mere i medierne, og først og fremmest som kommenterende og vurderende ekspertise i forhold til aktuelle politiske begivenheder. Forskerne bag undersøgelsen ser her en fare for, at det kan give et skævt billede af, at videnskaben kan give svar på spørgsmål som egentlig er værdibaserede, og at man skal være ekspert for at kunne udtale sig i offentligheden.

Der kan således spores en demokratisk "bekymring" i flere forskellige forskningsprojekter om massemedieret forskningskommunikation, men på tværs af forskellige teoretiske indfaldsvinkler til forskningsstof i massemedierne er der sjældent eksplicite demokratiteoretiske udgangspunkter. Hensigten i denne artikel er at relatere analysen af en konkret mediedækning eksplicit til demokrati- og offentlighedsteoretiske overvejelser.

En case: PISA 2003

Den case, der danner grundlag for diskussionen i denne artikel, er en analyse af mediedækningen af den danske rapport om PISA-undersøgelsen 2003, som er beskrevet i min ph.d.-afhandling (Kristiansen, 2007).

PISA-undersøgelsen 2003 er den anden af i alt tre undersøgelser, som er bestilt af OECD. Undersøgelseernes formål er internationale sammenligninger af skoleelevers præstationer på en række områder. En dansk rapport beskriver de danske elevers præstationer og særlige forhold i den danske folkeskole. Det er mediedækningen af denne rapport i perioden lige efter offentliggørelsen, som er undersøgt.

Teoretisk tager analysen udgangspunkt i dagsordensteorien, som er en almindelig anvendt teoretisk baggrund for empiriske studier af mediedækning. Dagsordensteorien er studiet af mediernes evne til at influere på, hvilke emner der kommer på den offentlige dagsorden. (McCombs, 2004). I dag skelnes typisk mellem tre dagsordner: mediernes, befolkningens og den politiske dagsorden. Dagsordensteorien er velegnet til at give øjebliksbilleder af mediedagsordnen. Tilsvarende sigter denne analyse på at give et billede af, hvilke temaer og tolkningsrammer vedrørende PISA-undersøgelsen, der præger massemediernes dækning af PISA.

Hvor offentlighedsteorien lægger op til, at medierne ideelt set skal fungere som loyale referenter, der på vegne af borgerne sætter en politisk dagsorden, som magthaverne forholder sig til, påviser empirisk forskning inden for den dagsordensættende teori, at dagsordenen ofte sættes af embedsapparatet, og at politikerne så gennem medierne må sælge denne dagsorden til borgerne (Lund, 2002). Det er derfor nærliggende at se forskeres deltagelse i massemedieret kommunikation netop i lyset af, hvordan forskningsbidrag indgår i mediedagsordnen, og hvordan forskningsbaseret viden indgår i den offentlige samtale.

Den dagsordensættende proces kan også beskrives som et biprodukt af den nødvendige udvælgelse af stof i medierne (MacCombs, 2004). Der er ganske enkelt ikke plads eller tid i nyhedsmedierne til det totale udbud af politisk stof, og derfor må journalisterne prioritere, dvs. udøve redigerende magt, som Anker Brink Lund udtrykker det (Lund, 2002). Denne dagsordensættende proces foregår overalt, hvor der er rimeligt åbne politiske systemer og rimeligt åbne mediesystemer (McCombs, 2004).

Inden for medieforskningen har flere studier med baggrund i institutionel teori (Cook, 2005; Ørsten, 2005) peget på, at medierne har udviklet sig til en selvstændig politisk institution med politisk betydning gennem deres fastsættelse af en dagsorden for den offentlige kommunikation. Den institutionelle teori peger også på, at medierne er præget af en række

fælles medielogikker, fælles professionelle normer, som præger den måde, medierne behandler emner på. Derfor fokuserer analysen både på, hvilke temaer der sættes på dagsordenen, og på hvilke fortolkningsrammer der sættes for temaerne.

Hvilke temaer skriver aviserne om?

I den kvantitative indholdsanalyse er undersøgt, dels hvilke temaer medierne tager op, dels hvem der udtaler sig. En sådan analyse bygger på en række valg. I denne undersøgelse har jeg valgt to hovedkategorier. Den ene dækker artikler, hvis primære indhold er PISA-rapporten, dvs. artikler der først og fremmest fortæller om rapporten og dens indhold. Den anden dækker artikler, som nævner PISA-rapporten, men hvis primære indhold er andre emner, afledt af PISA-rapporten. Det er fx politiske forhandlinger om folkeskolen, disciplin-spørgsmål, brugen af test, skolesystemer i andre lande etc. Herved har jeg fået en kvantitativ beskrivelse af, hvor stor en del af mediedækningen, der handler om selve rapporten, og hvor stor en del, der har rapporten som afsæt for andre temaer. Dermed fås også et billede af, hvilke temaer og diskussioner rapporten giver anledning til.

PISA-rapporten blev dækket af de fleste nyhedsmedier, og de større dagblade bragte en halv snes artikler om PISA dagen efter offentliggørelsen. Denne undersøgelse af mediernes dækning af PISA 2003 er baseret på to analyser. Den ene er en kvantitativ indholdsanalyse af dækningen i syv større dagblade i en periode på 18 dage efter offentliggørelsen af rapporten. Dagbladene er Jyllands-Posten, Berlingske Tidende, Politiken, Information, BT, Jydske Vestkysten samt gratisavisen Urban. I indholdsanalysen indgår desuden nyhedstelegrammer udsendt af Ritzaus Bureau i perioden. Den anden analyse er en kvalitativ analyse af forståelsesrammen, dvs. beskrivelsen af problemstillingen, i avisernes primære nyhedsartikler umiddelbart efter offentliggørelsen.

Den periode, der dækkes, går fra offentliggørelsen d. 6. december frem til d. 22. december, hvor den journalistiske dækning fader ud, i alt 18 dage. Det empiriske materiale for undersøgelsen udgør samtlige artikler i perioden, hvori søgeordet PISA-undersøgelse eller PISA-rapport indgår. Artiklerne er fundet via søgninger i InfoMedia.

Det gennemgående træk i mediedækningen af PISA 2003 i de større dagblade er, at offentliggørelsen af PISA-rapporten udløser en nyhedshistorie den 7. december, oftest på forsiden. Nyhedsartiklerne er generelt opbygget sådan, at enkelte resultater fra undersøgelsen fremhæves, oftest i overskrift og manchete.

Dagen efter pressemødet, d. 7. dec., er naturligvis dagen med den absolut største mediedækning. Karakteren af dækningen ændrer sig i løbet af ugen. De første to dage er artiklerne primært nyhedsartikler, senere kommer

flere reportager, portrætter og interview, og debatstoffet begynder at fylde fra d. 10. december. Samtlige større dagblade bringer en leder om emnet den 7. december.

Den kvantitative indholdsanalyse viser, at artikler med fokus på forskningsindholdet i PISA kun udgør knapt en tredjedel af samtlige artikler i perioden. De to tredjedele af artiklerne handler altså ikke om rapportens indhold, men tager afsæt i rapporten til at skrive om bl.a. politiske forhandlinger, reportager fra folkeskolen eller behandle andre problemstillinger vedrørende folkeskolen.

Blandt de to tredjedele der ikke har forskningsrapporten som primært indhold, handler de fleste om politiske udmeldinger – enten markeringer af politiske synspunkter eller nyhedsartikler om forhandlinger mellem partierne.

At mediedækningen af PISA 2003 blev så præget af politisk stof skal ses i sammenhæng med, at regeringen fremlagde forslag til ændring af folkeskoleloven samtidig med offentliggørelsen af PISA-rapporten – faktisk på samme pressemøde og i det samme pressemateriale. Regeringens forslag var et brud med det eksisterende folkeskoleforlig. Derfor er det oplagt, at PISA 2003 også er vigtig som politisk nyhedsstof.

I forhold til PISA-rapportens temaer, er det dog bemærkelsesværdigt, at de temaer, som rapporten peger på, kræver stillingtagen og handling, kun dækkes i ganske få artikler i medierne. Det er matematikkompetencerne, der er præget af kønsmæssige skævheder, det er, at der er for mange rigtigt dårlige elever og for få rigtigt dygtige elever, og det er at andengenerationsindvandreres præstationer ikke er forbedrede i forhold til førstegenerationsindvandreres.

De temaer, der dominerer i medierne, ligger væsentligt tættere på den dagsorden, regeringen sætter med sine fire forslag til ændring af folkeskoleloven, end på de temaer rapporten fremhæver. Regeringens forslag omfatter obligatoriske profiltest, obligatorisk sprogscreening, skriftlige elevplaner (skriftlig tilbagemelding til forældrene) og evaluering i forhold til trinmålene i folkeskoleloven. Altså først og fremmest flere test og mere evaluering.

Hvem kommer til orde?

Når man ser på, hvem der udtaler sig i medierne om PISA-undersøgelsen, er det tydeligt, at det er politikerne, der især får "udtaleret" i medierne. Dernæst er det interesseorganisationer. Det ses også i fordelingen mellem redaktionelt stof og læserstof, at journalisterne især giver plads til politikere og interesseorganisationer. "De berørte", dvs. skoleelever,

lærere, forældre og skoleledere, kommer mestendels til orde i læserstoffet, men selvfølgelig også gennem deres interesseorganisationer.

To kategorier af forskere kommer til orde. Dels forskere der har bidraget til PISA-undersøgelsen, dels andre forskere. Blandt "andre forskere" er det karakteristisk, at nogle markerer sig som kritikere af PISA, mens andre markerer sig med synspunkter i forhold til PISA-undersøgelsen, med tilgrænsende forskningsfelter, bl.a. inden for modersmålsundervisning, ordblindhed og læreres arbejdsvilkår.

De anledninger, hvor forskerne kommer til orde er fx, når forskere udtaler sig om årsager til PISA-resultaterne. Her relateres typisk til andre forskningsområder. Der er fx en forsker, som forklarer, at problemerne med danske skoleelevers dårlige præstationer skyldes den dårlige modersmålsundervisning af tosprogede elever. En anden forsker forklarer, at hans undersøgelser viser, at lærernes tjenestetidsaftale er ødelæggende for lærernes arbejdsglæde.

Disse synspunkter kan ses som forskeres forsøg på at bidrage til den offentlige debat med forskningsbaseret viden, men det kan også ses som henholdsvis et forsøg på at bringe eget forskningsområde på mediedagsordenen og som et forskningsbaseret argument, der via mediedagsordenen kan styrke lærerne i deres pågående forhandlinger om tjenestetid med Kommunernes Landsforening. Lærernes tjenestetid tematiseres ikke i PISA-rapporten.

De politikere, der kommer til orde, er først og fremmest de uddannelsespolitiske ordførere for partierne, men naturligvis også undervisningsministeren og statsministeren som repræsentanter for "de ansvarlige". Derudover kommer kommunalpolitikere, herunder repræsentanter for Kommunernes Landsforening, på banen.

Og så er der en gruppe af folketingskandidater. De er især fremtrædende i Jyske Vestkysten, der har mange læserbidrag i perioden, der alle er underskrevet af folketingskandidater. I den sammenhæng har det selvfølgelig betydning, at folketingsvalget var nært forestående. Ligesom forskere kan bruge PISA som anledning til at påvirke mediedagsordenen, kan folketingskandidater benytte PISA som anledning til at markere partipolitiske synspunkter.

En række interesseorganisationer markerer synspunkter i perioden. Udover den mest fremtrædende interesseorganisation på området, Danmarks Lærerforening, markerer Dansk Arbejdsgiverforening sig, Dansk Industri, Kommunernes Landsforening, forældreorganisationen Skole og Samfund, Skolelevernes organisation og Danmarks Skolelederforening sig i debatten. Der kommer også aktører til orde, som ikke repræsenterer interesseorganisationer, men alligevel repræsenterer interesser. Det

gælder fx Naturvidenskabeligt Fakultet på Københavns Universitet, der markerer behov for mere naturvidenskabelig uddannelse.

Hvordan tolkes PISA?

Den kvalitative analyse af mediedækningen er en analyse af de rammer (frames) som PISA tolkes ind i. Her er udgangspunktet den amerikanske medieforsker, Robert M. Entmans (1993) forståelse af frame, hvor en frame er den centrale organiserende idé for nyhedsindholdet, der støtter en kontekst og foreslår, hvordan et emne forstås. Frames definerer problemer, dvs. beskriver en årsagssammenhæng, diagnosticerer årsager ved at identificere de kræfter, der skaber problemet, foretager moralske vurderinger ved at evaluere de implicerede handlinger, og foreslår hvordan problemet kan afhjælpes (Entman, 1993).

Materialet for denne analyse er mediedækningen d. 7. og 8. december 2004, dvs. de første to dage efter offentliggørelsen af rapporten. Analysen peger, at alle medierne beskriver PISA-undersøgelsen og de tilknyttede problematikker ud fra den samme overordnede forståelsesramme. Ingen af medierne bryder for alvor med den forståelsesramme, som er politisk defineret i regeringens udspil: At den danske folkeskole klarer sig meget dårligt. I den forstand er dækningen meget ensartet, selvom Dagbladet Information har enkelte artikler, som sætter spørgsmålstegn ved grundlaget for PISA. Forståelsen af at den danske folkeskole har mange mangler, fremstår derfor som en alment accepteret sandhed i mediedækningen.

Det ses tydeligt i valget af overskrifter til nyhedsartikler og i introduktioner til temaopslag, som fx i Politiken d. 7. december, hvor et temaopslag har følgende manchete: *"Skolen til eksamen. Hvad skal vi dog gøre? Danmark er uhjælpeligt langt bagud blandt de nordiske lande, viser ny international test af skolebørn. Undervisningsministerens plan er flere test – men det giver voldsom politisk ballade."* Hovedartiklen i opslaget følger katastrofestemningen op med denne overskrift: *"PISA-rapporten: Ny nedtur for folkeskolen."*

Dagbladet Information bruger en tilsvarende tema-overskrift *"Dumpekarakter til skolen."* Gratisavisen Urban skriver på forsiden, at *"Skoleelever får dumpekarakter"*. Jyllands-Posten beskriver også den danske folkeskoles tilstand som meget dårlig, fx d. 7. december: *"Danmark er milevidt fra internationale guldmedaljer, når det gælder skolekundskaber ..."*

Her er det væsentligt at indskyde, at PISA-rapporten faktisk konkluderer: *"Samlet set klarer danske elever sig således pænt i en international sammenhæng. Disse resultater bekræfter billedet fra PISA 2000."* (Mejding,

2004: 10). Tonen i mediedækningen er derfor klart overdrevet i forhold til rapportens vurdering af den danske folkeskole.

Der er altså ganske stor ensartethed med hensyn til mediernes vurdering af, hvor slemt det står til i folkeskolen. Og der er også ensartethed i den måde, PISA dækkes på. I de større dagblade følges forsideartiklen op med et temaopslag inde i avisen. Her er der typisk artikler, som bringer synspunkter fra interesseorganisationer, politikere, eller direkte berørte som fx skoleledere, lærere, elever eller forældre om deres holdninger til årsagerne til Danmarks "dårlige placering" eller deres holdninger til, hvad der bør gøres. Altså artikler, som sætter fokus på forskellige stakeholders forståelse af, hvorfor danske elever scorer dårligt i PISA-undersøgelsen, og/eller hvordan dette problem bør løses. I artiklernes brødtekst belyses som regel to forhold: forskellige årsager til de opsigtsvækkende resultater samt forskellige forslag til handlinger, der kan rette op på resultaterne.

Ensartetheden i dækningen gælder altså også formen, fx med hensyn til valg af genrer: reportager, politiske konfrontationer, brugen af faktabokse etc. Det gælder ligeledes med hensyn til valg af oplysninger – medierne bygger i deres brug af konkrete oplysninger stort set alle på telegrammerne fra Ritzau, som igen stammer fra Undervisningsministeriets pressemateriale. Mediernes egenproducerede artikler er primært reportager og interview, som illustrerer snarere end undersøger forståelsesrammen. Og her er igen stor ensartethed med hensyn til, hvilke vinkler og typer af kilder, der vælges.

At Ritzaus Bureau har stor betydning for mediedækningen, og at der i øvrigt er stort sammenfald i mediernes dækning er ikke overraskende i forhold til den analyse af "mediernes fødekæde", som Anker Brink Lund (Lund, 2000) har foretaget. Det omfattende genbrug er en nødvendighed, hvis alle medier skal fyldes hver dag.

I dette tilfælde producerer aviserne dog ganske mange egne historier, men de er stort set alle præget af den samme grundlæggende forståelse af PISA-rapporten og af folkeskolens problemer. Det er altså i høj grad vinkler og forståelsesrammer, der genbruges – ikke hele historier.

Kort opsummeret kan man sige, at mediernes PISA-dækning er meget enstemmig, og at de temaer, medierne tager op, afviger en del fra de temaer, rapporten tager op. Den måde, medierne tematiserer PISA-rapporten på, ligger tæt på den forståelse, som ligger i ministeriets pressemeddelelse, nemlig at Danmark klarer sig dårligt, og at der er brug for radikale ændringer i folkeskolen i form af bl.a. test og evalueringer. Og medierne fokuserer på de løsningsforslag, som regeringen peger på. Medierne formidler altså den politiske dagsorden. Ikke bare ved at

fokusere på de politiske diskussioner om regeringens forslag, men også ved at bringe artikler, der illustrerer de problemer, regeringen peger på. Det sker bl.a. gennem reportager og interview fra skole-verdenen, hvor mediebrugeren kan se "virkelige" eksempler på dårlig disciplin i skolen, på lærere der ikke sætter sig igennem som autoritet, på fortvivlede forældre og frustrerede skoleelever, der efterlyser mere faglighed og mere disciplin.

Sagt i dagsordensteoriens terminologi bliver den politiske dagsorden dominerende i medierne, og de forskningsbaserede bidrag i rapporten kan stort set ikke ses i medierne. PISA-rapporten bliver omtalt i omfattende omfang, men først og fremmest som anledning til at tage andre (relaterede) problemstillinger op og som troværdighedsmarkør: "PISA-rapporten viser".

Offentlighed

Hvordan kan PISA-dækningen forstås i et offentlighedsperspektiv? Hvilke forventninger og behov i læserskaren, i den brede offentlighed, tilgodeses i denne mediedækning? Det vil jeg give et bud på ved at relatere analysen af mediernes dækning af PISA til en typologisering af borgertyper i forskningsprojektet MODINET.

Udgangspunktet er den amerikanske medieforsker, Michael Schudson, hvis pointe er, at der aldrig har eksisteret den form for offentlighed, som Habermas beskriver som den borgerlige offentlighed. Schudson har beskrevet, hvordan den amerikanske offentlighed historisk har udviklet sig (Schudson, 1992). Denne beskrivelse har Schudson senere arbejdet videre med, og han identificerer fire forskellige offentlighedstyper som både udtrykker historiske faser i den amerikanske offentlighed, men som også fungerer side om side i dag. Disse beskriver han som fire figurer i den populære amerikanske tegneserie, *The Simpsons* (Schudson, 2006).

I en afrapportering fra det danske forskningsrådsfinansierede og tværvideenskabelige forskningsprojekt "Media and Democracy in the Network Society", MODINET, 2002-06, relaterer Anker Brink Lund empiriske undersøgelser af demokratiske kerneværdier til en beskrivelse af disse offentlighedsformer (Lund, 2006). Selvom der er kulturelle og politiske forskelle mellem Danmark og USA, konkluderer Lund, at de fire *Simpsons* figurer faktisk kan identificeres i MODINET's materiale.

Marge (31 % af MODINET's sample) repræsenterer den tidlige, tillidsbaserede offentlighed. En fase karakteriseret af den kommunitaristiske borger, som havde få rettigheder og mange forpligtelser. De folkevalgte blev valgt på tillid, og borgerne forventedes ikke at forholde sig kritisk, men tillidsfuldt til, at de folkevalgte passede deres hverv. Herfra voksede i Danmark bl.a. grundtvigianismen med

oplysningsideen, men demokratisk samtale og konsensus var knyttet til lokalområdet, ikke til den nationale politik.

Homer (24% af MODINETs sample) repræsenterer den partibaserede offentlighed. I denne periode bliver borgernes organisering betydningsfuld – partitilhørsforhold og interesseorganisering bliver væsentlige for identiteten, og partipressen dominerer, men de journalistiske idealer om adskillelse af nyhedsstoffet fra meningsstoffet vandt frem, specielt i Danmark.

Lisa (25% af MODINETs sample) repræsenterer den informerede borger, der er bekendt med politiske emner og forventer, at politiske beslutninger er baseret på et rationelt grundlag. I Danmark blev tv og radio som public service medier anset for væsentlige kilder til borgernes oplysning.

Bart (15% af MODINETs sample) repræsenterer den rettighedsorienterede borger. Ungdomsoprørets slogan om at offentliggøre det private var med til at øge journalistikkens orientering mod det individuelle, den menneskelige vinkel, og denne individualiserede udvikling fortsættes med den stigende brug af internettet.

Lund mener, at disse fire borgertyper eller offentlighedsformer, lever i sameksistens i den danske aktuelle offentlighed. I forlængelse heraf mener jeg, at mediernes PISA-dækning har appel til alle disse fire borgertyper/offentlighedsformer. Mediernes dominerende forståelsesramme, hvor regeringen kommer med løsningerne på folkeskolens problemer, bekræfter "Marges" tillid til de folkevalgte: Forskningen peger på et problem, og regeringen har fire handlingsforslag til løsning af problemet. "Homers" partibaserede offentlighed er også kraftigt repræsenteret i dækningen, fordi det helt dominerende team i den samlede dækning er politiske udmeldinger – altså forskellige uddannelsespolitiske ordførere, som udtaler sig, samt journalistiske beskrivelser af hvordan de partipolitiske forhandlinger forløber. Problemstillingen er løftet ud af en pædagogisk eller forskningsmæssig sammenhæng og over i en handlingsorienteret og partipolitisk sammenhæng.

"Lisa" får umiddelbart sine forventninger om et rationelt grundlag for politiske beslutninger tilfredsstillet, fordi der konsekvent refereres til en forskningsrapport, og der optræder en række kvantitative data i medierne. Der er kun ganske få meldinger om, at disse data er tolket misvisende og kun enkelte kritiske røster om grundlaget for undersøgelsen. Den dominerende tolkningsramme i medierne er, at politikerne er uenige om løsningerne, fordi de taler fra forskellige ideologiske og partipolitiske positioner, men at det er på baggrund af en rationel og forskningsbaseret undersøgelse af et problem. Analysen af mediedækningen peger imidlertid på, at medieindholdet kun i ringe grad relaterer til rapportens

forskningsbaserede indhold, men snarere relaterer til den politiske dagsorden. Lisas forventninger er således kun tilsyneladende indfriet.

Mange artikler vil appellere til "Bart", den rettighedsorienterede borger, for mange artikler er portrætter eller reportager, hvor det beskrives, hvordan den enkelte elev eller den enkelte forælder oplever skolens svigt, skolens mangel på disciplin, skolens manglende evne til at give lærdom. Der tales her til forbrugeren, til den rettighedsorienterede borger, der ikke får den vare, som er betalt over skatten. En gentagen vinkel i dækningen er, at Danmarks folkeskole er "verdens dyreste", men resultatet er alligevel ikke, at danske skoleelevers præstationer er blandt de bedste. Folkeskolen bliver således beskrevet som en dyr vare uden tilsvarende kvalitet.

Set i dette lys har PISA-dækningen appelleret til flere typer af forventninger i offentligheden. Andet forskningsstof, som bliver dækket på lignende måde, vil også kunne have appel til disse borgertyper. Forskningsrapporter, der dækkes som politisk nyhedsstof, har appel til den rationelle og informationssøgende "Lisa", kan bruges som skyts for "Bart" i hans kamp for sine rettigheder, kan fungere som argumentation i de partipolitiske debatter som "Homer" forventer, og som begrundelse for den politiske handlekraft, som "Marge" forventer.

Demokrati

De politiske krav om at forskere skal deltage i den offentlige debat henter deres legitimitet i demokratiske idealer, primært i to forståelser af demokrati (Kristiansen, 2007). Den ene er en liberal demokratiforståelse, hvor der er vægt på information og oplysning som væsentlige forudsætninger for borgeres deltagelse i offentlige debatter og beslutningsprocesser vedrørende væsentlige samfundsmæssige spørgsmål. Borgernes deltagelse ligger primært i stemmeafgivning og inden for de formelle procedurale processer. Den anden er en mere deltagerorienteret demokratiforståelse, hvor deliberationen, samtalen, tillægges en betydning i sig selv som erkendelses- og læreproces. Det primære demokratiske mål her er ikke at retfærdiggøre procedurer for beslutningsprocesser, men derimod de kommunikative processer, hvor borgere udveksler argumenter, vejer argumenter op overfor hinanden, lærer af hinandens argumentation.

Politologen Jørn Loftager påpeger i sit bidrag til Magtudredningen elementer af såvel den deliberative demokratiforståelse som den liberale demokratiforståelse i konkrete og aktuelle politiske handlinger (Loftager, 2004). Og de danske medieforskere, Anker Brink Lund og Maja Horst (1999), har beskrevet, hvordan aktuelle debatter i den danske offentlighed har bidrag, der trækker tråde tilbage til tilsvarende forskelle mellem de to danskere Alf Ross og Hal Kochs forskellige demokratiforståelser.

Hvordan kan PISA-dækningen vurderes i lyset af de to demokrati-forståelser? Når man ser på mediernes samlede historie om PISA, er det i høj grad en historie om politiske diskussioner og forhandlinger om, hvilke politiske krav der skal stilles til folkeskolen. Ud fra en liberal demokratiforståelse bør medierne synliggøre politiske diskussioner, så denne måde at dække PISA på er altså journalistisk relevant ud fra en liberal forståelse af medierne som formidlere af politiske beslutninger. I princippet er den også relevant ud fra en deliberativ demokratiforståelse af medierne som et samtaleforum, hvor væsentlige samfundsmæssige spørgsmål bliver genstand for offentlighed. Problemet ud fra en deliberativ forståelse vil være at synspunkter får plads, men ikke bringes i dialog.

Den markante ensartethed i mediedækningen må være et problem ud fra begge demokratiforståelser. Et liberalt ideal om medierne som en vagthund, der forholder sig kritisk til såvel magthavere som forskere, forudsætter en vis mangfoldighed i vinkler, men i historien om PISA bliver synspunkter ikke udfordret. Hverken mellem medierne indbyrdes eller inden for det enkelte medie. Det står tydeligt frem, når fx Jyllands-Posten og Berlingske Tidende i deres dækning stort set kun argumenterer for ét synspunkt. I denne mediedækning stilles uenige aktører/interessenter op overfor hinanden, men synspunkter kommer ikke i dialog, argumenter konfronteres ikke med modargumenter, hvilket ikke er særlig deliberativt.

Men hvordan indgår forskningen i denne mediedækning, hvilken rolle spiller forskningsrapporten? Analysen peger på, at medierne er orienteret mod handlingsaspekter, politiske processer og problemløsning – ikke mod analyse og ikke mod rapportens indhold. Rapporten om PISA 2003 bruges af regeringen både som anledning til at lancere nogle politiske handlingsforslag og som argument for nødvendigheden af de politiske forslag. Mediernes dækning bliver en overvejende ukritisk formidling, dels af de temaer regeringen ønsker at fokusere på, dels af den overordnede forståelse af den danske folkeskoles katastrofale tilstand. Netop katastrofestemningen bruges som argument for, at der må handles hurtigt og effektivt. Mediedækningen af denne rapport har således først og fremmest tjent som argument for en række politiske handlinger. Den har overdrevet rapportens hovedkonklusion. Den har brugt rapporten som udgangspunkt for at lancere temaer, som faktisk ikke er undersøgt i rapporten. De temaer, medierne beskriver, er de temaer, der i forvejen diskuteres politisk – ikke de temaer, rapporten fremhæver som vigtige at handle i forhold til. Dette er i princippet kun problematisk, hvis man mener, at forskere har større adkomst til at definere, hvilke temaer der er samfundsmæssigt vigtige at diskutere end de politiske aktører og praktikere på feltet. Det har de naturligvis ikke, men i tilfældet PISA blev forskningsrapporten enstemmigt tolket, så regeringens politiske handlingsforslag fremstod, som om de havde forskningsmæssigt belæg i

rapporten. Forskningsrapporten blev fremstillet i massemedierne, som om den gav et forskningsmæssigt belæg for regeringens politiske forslag.

Men hvad kan vi bruge den historie til? Kan den overhovedet fortælle noget om forskningsstof i medierne? Er PISA ikke så politisk et spørgsmål, at mediedækningen nødvendigvis må blive væsentlig mere præget af politik end af selve PISA-rapporten? Både og.

På den ene side er PISA som et OECD-projekt i udgangspunktet et politisk defineret projekt. Og der er – især i PISA 2003 – stærke politiske interesser involveret, fordi regeringen eksplicit bruger rapporten som argumentation for ændringer i folkeskoleloven. På den måde er PISA atypisk som forskningsstof.

På den anden side kan PISA også ansues som en meget tydelig case. Det er ganske almindeligt, at selvom forskningsrapporter ofte er den konkrete anledning til medieomtale af forskning, er forskning først for alvor interessant i medierne, når den kan sættes i relation til aktuelle politiske begivenheder (Fenton, 1998). Mediernes interesse for forskningsstof hænger naturligt sammen med, om emnet har aktuel samfundsmæssig og politisk relevans. Og derfor vil – som dagsordensteorien peger på – mediernes prioritering af temaer og vinkler ofte være påvirket af interessehavere på området – politikere, forskere, interesseorganisationer etc. Og her kan forskningsrapporter og forskere få funktion som kærkomne argumenter.

I det omfang medierne har udviklet sig til en selvstændig politisk institution, vil forskningsstoffet indgå i denne mediemæssige praksis og de aktuelle medielogikker. Der er naturligvis særdeles stærke politiske kræfter sat ind på at påvirke mediedagsordenen netop i tilfældet PISA, men hvilken forskning er uden politiske interesser? Og netop forskning, der er interessant for medierne, vil ofte være karakteriseret af forholdsvis stærke politiske interesser. Så når universitetsloven tilskynder forskere til at deltage i den offentlige debat, til at bidrage til massemedierne med forskningsbaseret viden, er det værd at overveje, hvilken funktion man ønsker at have i den konkrete situation. I hvor høj grad leverer man leverer forskningsbaserede argumenter i en offentlig interessekamp, og i hvor høj grad går man i dialog og yder bidrag til en deliberativ læringsorienteret offentlighed?

Litteratur

Albæk, E., Christiansen, P. Munk & Togeby, L. (2002). Ekspert i medierne. Dagspressens brug af forskere 1961-2001. Aarhus: Magtudredningen c/o Institut for statskundskab Aarhus Universitet.

- Bertilsson, M. & M. Elam (2003). The Emerging Dimensions of a Scientific Citizenship. *European Journal of Social Theory* 6 (2): 233-251. SAGE Journals.
- Cook, T. E. (2005). *Governing With the News. The News Media as a Political Institution*. Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Entman, R.M. (1993). Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication* 43(4), Autumn 1993.
- Fenton, N. Bryman, A., Decon, D. with Birmingham, P. (1998). *Mediating Social Science*. Thousand Oaks: SAGE-
- Hornmoen, H.: *Forskningsjournalistik i en brytningstid. Kritisk diskursanalyse av amerikansk "science journalism" på 1990-tallet*. Unpublished.
- Kristiansen, B. (2007). *Forskningsbaseret viden i massemedierne – et bidrag til demokratiet? En analyse af PISA 2003 i den trykte dagspresse*. Ph.d.-afhandling, Institut for Kommunikation, Virksomhed og Informationsteknologier, RUC.
- Lewenstein, B.V. (1992). The Meaning of 'Public Understanding of Science' in the United States After World War II. *Public Understanding of Science* 1 (1) 45-68.
- Loftager, J. (2004). *Politisk offentlighed og demokrati i Danmark*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Lund, A. B. & Horst, M. (1999): *Den offentlige debat – mål, middel eller mantra*. København: Fremad.
- Lund, A. B. (red.) (2000). *Først med det sidste – en nyhedsuge i Danmark*. Århus: Forlaget Ajour.
- Lund, A. B. (2002). *Den redigerende magt*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Lund, A. B. (2006). Domesticating the Simpsons - Four Types of Citizenship in Monitorial Democracy. *MedieKultur*, 40 (September 2006, Politik issue 2, vol. 9: 2006).
- McCombs, M. (2004). *Setting the agenda – the mass media and public opinion*. Cambridge: Polity Press.
- Mejding, J.(red.) 2004. *PISA 2003 – Danske unge i en international sammenligning*. København: Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag.
- Meyer, G. (2005). *Hvorfor skulle der ikke være en offentlig fornuft?* Odense: Syddansk Universitetsforlag.

- Nelkin, D. (1995). *Selling science: how the press covers science and technology* / - Rev. ed. New York: W.H. Freeman.
- Schudson, M. (1992). *Was There Ever a Public Sphere? If So, When? Reflections on the American Case. I: Craig Calhoun (ed.). Habermas and the Public Sphere.* Cambridge, MA and London: The MIT Press.
- Schudson, M. (2006). *New Technologies and Not-So-New Democracies.* *MedieKultur*, 40 (September 2006, Politik issue 2, vol. 9: 2006).
- Weiss, C. H. & E. Singer (1988). *Reporting of Social Science in the National Media.* New York: Russell Sage Foundation.
- Videnskabsministeriet (2004). *Forsk og fortæl. Rapport fra videnskabsministerens Tænketaank vedrørende forståelse for forskning.* København: Videnskabsministeriet.
- Ørsten, M. (2005). *Nyhedsinstitutionen: Et ny-institutionelt perspektiv på den medierede politiske kommunikation.* *Økonomi & Politik*, 78 (3), 13-28.
- Aagaard, K. & N. Mejlgaard (2003). *God Praksis for Forskningskommunikation. Rapport fra Analyseinstitut for Forskning 2003/8.* Århus: Analyseinstitut for Forskning.